

térmővé a földet, amelynek ölen csak tengődhetek...

Béresék, részesaratók és nápezámosok voltak, akiknek erejét elszívta a föld. Életük delén már olyannyira elfáradtak, hogy a tettek helyett passzív szemléletűre rendezkedtek be. A költő jó néhány versében eleventi meg az üldögélő férfiakat, akik csak hallgathak és töprengenek, bámulják a gazda birtokát szegélyező nyántákat, a búzatengent... Vigaszként a szenvedésre csörtültig töltik a »nap póharát« és »csilláglényt hlnének« szellettek kenyerükre...

Ézék az üldögélések azonban mégsem teljesen hiábavalók: tömör életigazságok megsejtésére, megformálására nyújtanak alkalmat. Egy rövidke versszakban így nyilvánul meg a szabadságról, szerelemről és a számonkérésről alkotott elképzelésük:

*száll a fecske
Afríkába
csókot hintek
az órcádra
vajh ki gyűjti
a milliót
verejtékünkől
a bankót?*

A költő, aki az események hiátessége érdekében Szabadka szerbhorvát és magyar nyelven írott történelmi adatait tanulmányozta, így képzei el a törökök 1682-ben bekövetkezett újbóli megjelenését:

*már derekán
sötétség lett
a mocsárba:
széznő tévedt
Ludas ölen
susog a sás
nehéz füstfelhők
borítják...*

... Dúl a csata, ég a nádas és a bunyevác harcosok a tűz martalékává lesznek... Múlnak az évtizedek, béres és disznópásztor utódaik másféle veszéllyel néznek farkasszemre: a megaláztatással és megkülönböztetéssel, az embertelen bánásmóddal...

A költő a szóvirágok sötét színével érzékelteti a szenvedők hangulatát, rábőbberésztük a valóságra és tiszavirág-életű reménykedésük visszahanyatlását a tartós csüggedés állapotába...

A kötet művészi értékét legszertebeítőbben az a dokumentumjelleg képezi, amely megleveníti a szabadkai pusztát és a bácskai síkságot letűnt korszakát. A költő a líra eszközeivel — türelemmel, a lélekbé pillantás képességével és jó szándékával felfegyverkezve — hatol a múltba, beles a bérestanyák pirinyóablakán, poros falvak utcáin, sáros dűlőutakon barangol, meg-megáll az évszázados eperfák árnyékában és az alkonyba merülő tájról visszapillant a város tornyaira. Olyan fáradtan, csüggedten és jövőbe kérdező tekintettel, akárcsak hetven vagy nyolcvan esztendővel ezelőtt az akkor bunyevác atyafiság, — a »baco«, »dida«, »snaja«, »dica«, avagy a főglakozásukat illetően a »bandas«, »bandasica«...

Pánkő a *Nátpibanja* verszakaiban megszólaltatja a névtelen hősokeket. A hátartalanság felett csapongó képelet erejével, a líra varázsvesszőjével azokat is életre kelti, akik már a horpadt hantok alatt pihennek, de még holtukban sem bocsátják meg, hogy egészenes életerejüket virágjában elhoytották a »habócs« és csizmas gazdák, akik az értelmes lurkókat az iskola helyett az istállók és disznóólak környékén foglalkoztatták, s ádáz szívóssággal megakadályozták őket abban, hogy tiszán léssanak...

A kötet szereplőinek életét, múltját és történelmét képező mozaikok, letűnt létük fénylő igazságát megőrző képzetek a klasszikus versforma jól ismert, ritmikus hullámain áramlanak. Az érthetőség, a műlvezet eme alapvető feltételeinek biztosítása folytán az olvasó nem bonyolódik bele a találgatás és feltételezés szövevényébe, ami ugyan nem képez áthághatatlan akadályt, de mégis a lírai közvetlenség hatását rontaná.

A versgyűjtemény művészi értéke vitathatatlan. Kvalitása igazolja a céltudatos költőgyéniséget, még inkább az az eltökéltség, hogy

ezúttal a sok kortárs által mellőzött területen, a népköltészet kiapadhatatlan forrásvidékein szorgoskodjon.

Korábban úgyszólván versenként váltakozott a hangulata, költői mondanivalója, ami ugyan nem jelenti azt, hogy hiányzott belőle a tartalmasabb tevékenységhez szükséges erő és élményanyag, viszont nem rendelkezett az alaposabb elmélkedéshez nélkülözhetetlen mértéktartással és fegyelemmel.

Most mindezeknek a lírai méréceknek, minőségi és tartalmi értékeknek a birtokában alkotta meg legújabb kötetét. Azzal a céllal,

hogy megmentse az elkallódástól és művészi szintre emelje azokat a lírai gyöngyszemeket, amelyek a szenvedésből fakadtak, s az érzések hamisítatlan vetületét adják. Igaz, a tudatosság és a derű elemei csak szórványosan villannak fel a kötetben megörökített komor tájakon, a csüggedt lelkekben. Egyebet talán nem is lelhetett a képzelet szárnyán a múltban kalandozó költő, ahol olyan ritka vendég volt az öröm és az elégedettség, és ahol e nemes emberi tulajdonságok híján mind gyakrabban lángolt fel a dacos szembeszegülés a megaláztatással.

ALMÁSI TIBOR

